

Formy pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem.

Ochrona osób doświadczających przemocy poprzez izolację sprawcy w oparciu o przepisy tzw. ustawy antyprzemocowej.

dr Jakub Kosowski

radca prawny, wykładowca na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie

Założenia tzw. ustawy antyprzemocowej

Cel:

wprowadzenie kompleksowych rozwiązań dotyczących szybkiego **izolowania** osoby stosującej przemoc, w sytuacjach gdy stwarza ona zagrożenie dla życia lub zdrowia domowników.

Wejście w życie przepisów: 30.11.2020 r.

Kluczowe zmiany ustawowe:

- Kodeks postępowania cywilnego,
- Kodeks wykroczeń.

Założenia tzw. ustawy antyprzemocowej

Zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego (k.p.c.):

- wprowadzenie odrębnego postępowania,
- sprawy o zobowiązanie osoby stosującej przemoc do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,
- zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia
- możliwości wydania postanowienia o zabezpieczeniu,
- precyzyjnie określone krótkie terminy rozpoznania sprawy.

Założenia tzw. ustawy antyprzemocowej

Zmiany w Ustawie o Policji:

- szczegółowe regulacje trybu zatrzymania osoby, która swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie stwarza bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego,
- wprowadzenie nowych środków – nakaz/ zakaz w odniesieniu do osób stosujących przemoc.

Zmiany w Kodeksie wykroczeń:

- nowy typ czynu zabronionego przewidującego karę aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

Zmiany w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia:

- zastosowanie trybu przyspieszonego wobec sprawców nowego wykroczenia.

Nowe regulacje a dotychczasowe przepisy kpk

- dotychczasowe środki: przestępki szczególne zatrzymania art. 244 §1 a i 1 b k.p.k.; nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego (art. 275a k.p.k.),
- środki stosowane przez sąd lub prokuratora w ramach procedury karnej charakteryzuje wysoka skuteczność w zakresie szybkości izolacji sprawcy,
- **stwierdzony problem**: osoby pokrzywdzone często nie składają zawiadomienia o przestępstwie lub odmawiają składania zeznań w toku postępowania,
- **geneza problemu**: obawa przed sprawcą oraz często swoiste uzależnienie od sprawcy – na ogół członek rodziny, który utrzymuje rodzinę,
- **konsekwencje**: jeżeli postępowanie karne nie zostanie wszczęte, nie ma podstaw do natychmiastowego odizolowania osoby stosującej przemoc na podstawie kpk.

Izolacja osoby stosującej przemoc

Przesłanki izolacji:

- stosowanie przemocy w rodzinie w rozumieniu przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- istnienie zagrożenia dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej tą przemocą.

W celu stwierdzenia zasadności wydania nakazu / zakazu ocenia się ryzyko bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, odrębnie dla osoby dorosłej i dziecka

Elementy oceny ryzyka:

- akty przemocy fizycznej w rodzinie,
- wiek osoby dotkniętej przemocą w rodzinie,
- stosowanie przemocy w rodzinie wobec kobiety w ciąży,
- niepełnosprawność osoby dotkniętej przemocą w rodzinie,
- zależność osoby dotkniętej przemocą w rodzinie od osoby stosującej tę przemoc ze względu na stan zdrowia lub jej zaburzenia psychiczne,
- zaburzenia psychiczne osoby stosującej przemoc,
- stan osoby stosującej przemoc, podczas interwencji związany z użyciem, nadużywaniem lub uzależnieniem od alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych,

Elementy oceny ryzyka:

- kierowanie przez osoby stosującej przemoc, gróźb użycia przemocy ze skutkiem bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia,
- dostęp osoby stosującej przemoc do niebezpiecznego narzędzia lub broni,
- informacje o dotychczas stosowanej przemocy lub prowadzonych postępowaniach wobec osoby stosującej przemoc, w związku z użyciem przemocy,
- informacje od osób dotkniętą przemocą dotyczące ich obaw o własne życie lub zdrowie, w tym związanych z nasileniem aktów przemocy w rodzinie,
- informacje o próbach targnięcia się na własne życie lub życie osób wspólnie zamieszkujących przez osoby stosującej przemoc, w związku ze stosowaniem przemocy,
- informacje o próbach targnięcia się na własne życie przez osobę dotkniętą przemocą w rodzinie w związku ze stosowaniem tej przemocy.

Stosowanie nakazu/ zakazu

Dostępne środki:

1. nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,
2. zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

Założenia stosowania środków:

- oba środki można stosować łącznie,
- natychmiastowa wykonalność,
- dotyczy każdego lokalu służącego zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkaniowych,
- obowiązek wskazania obszaru lub odległości od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie jest obowiązana zachować,
- Żandarmeria Wojskowa (ŻW) - wobec żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową.

Stosowanie nakazu/ zakazu

Policjant / ŻW wydaje nakaz lub zakaz:

- 1) podczas interwencji podjętej we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub jego bezpośrednim otoczeniu lub
- 2) w związku z powzięciem informacji o stosowaniu przemocy w rodzinie, w szczególności zgłoszenia przez:
 - a) osobę dotkniętą przemocą w rodzinie lub
 - b) kuratora sądowego lub pracownika jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, w związku z wykonywaniem ustawowych obowiązków.

W przypadku zatrzymania - nakaz lub zakaz mogą być wydane bezpośrednio po jej zwolnieniu.

Przesłuchanie w miejscu zdarzenia

- osoby przesłuchiwane: osoba zgłaszająca, wszystkie dotknięte tą przemocą osoby pełnoletnie wspólnie zajmujące mieszkanie, inne osoby,
- w charakterze świadka w trybie k.p.c., po pouczeniu o treści art. 233 k.k., w celu ustalenia, czy zachodzą przesłanki do zastosowania nakazu/ zakazu,
- w celu wskazania obszaru lub odległości od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie jest obowiązana zachować.

Przesłuchanie małoletniego do ukończenia 15 lat

- tylko wówczas, gdy jej zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla sprawy,
- przeprowadza sąd opiekuńczy miejsca jej pobytu na wniosek Policji,
- odbywa się z udziałem prokuratora oraz biegłego psychologa,
- osoba pełnoletnia wskazana przez małoletniego ma prawo być obecna przy przesłuchaniu, o ile nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego małoletniego,
- nie bierze udziału osoba stosująca przemoc w rodzinie,
- sporządza się protokół i nagranie obrazu i dźwięku.

Doręczenie zakazu/ nakazu

- niezwłocznie,
- podmioty: osoba stosująca przemoc w rodzinie, osoba dotknięta tą przemocą, prokurator, właściwy miejscowo zespół interdyscyplinarny, właściwy miejscowo sąd opiekuńczy (gdy w mieszkaniu zamieszkują osoby małoletnie),
- niemożność doręczenia - umieszczenie na drzwiach wspólnie zajmowanego mieszkania zawiadomienia o ich wydaniu, dokonując wzmianki w nakazie lub zakazie, wskazując przyczynę braku doręczenia,
- odmowa przyjęcia = skuteczne doręczenie.

Opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania

- sporządzenie protokołu z czynności,
- prawo zabrania przedmiotów osobistego użytku i służących do świadczenia pracy lub będących własnością tej osoby zwierząt domowych,
- przy sprzeciwie – pozostają w mieszkaniu,
- późniejsze zabranie przedmiotów – tylko jeden raz i w obecności Policji,
- obowiązek pozostawienia kluczy.

Pouczenie osób dotkniętych przemocą

1. o możliwości i sposobie złożenia żądania (wniosku), aby sąd zobowiązał osobę stosującą przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazał zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,
2. o obowiązku wszczęcia przez organy ścigania, niezależnie od wydanego nakazu lub zakazu, postępowania karnego w związku z popełnieniem ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy i możliwości stosowania w toku prowadzonego postępowania środków zapobiegawczych, o których mowa w przepisach Kodeksu postępowania karnego,

Pouczenie osób dotkniętych przemocą

3. o możliwości uzyskania wsparcia we właściwym miejscowo ośrodku pomocy społecznej, specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie i innych placówkach świadczących pomoc ofiarom przemocy w rodzinie,
4. o całodobowym ogólnopolskim telefonie dla ofiar przemocy w rodzinie,
5. o możliwości uzyskania pomocy udzielanej przez podmioty, które otrzymały dotacje z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości oraz danych teleadresowych, najbliższych miejscowo dla osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, siedzib tych podmiotów i innych niezbędnych danych kontaktowych tych podmiotów.

Zażalenie na wydanie nakazu/ zakazu

- przysługuje osobie stosującej przemoc w rodzinie, wobec której wydano nakaz lub zakaz,
- wnoszone do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce położenia wspólnie zajmowanego mieszkania,
- wnoszone w terminie 3 dni od dnia doręczenia nakazu lub zakazu,
- w zażaleniu skarżący może się domagać zbadania prawidłowości prowadzenia czynności, zasadności oraz legalności wydanego nakazu lub zakazu,
- do zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c.,
- czas na rozpatrzenie zażalenia – max 3 dni.

Utrata mocy przez nakaz/ zakaz

Przesłanki:

- uchylenie przez sąd po wniesieniu zażalenia,
- po upływie 14 dni , chyba że sąd orzekł o zabezpieczeniu (przedłużył jego stosowanie),
- w przypadku zastosowania środka zapobiegawczego (tymczasowego aresztowania, nakazu opuszczenia lokalu).

Postępowanie przed sądem – wniosek o wydanie zakazu/ nakazu

- wniosek na urzędowym formularzu,
- wniosek może złożyć: osoba doznająca przemocy lub jej pełnomocnik, przedstawiciel ustawowy lub prawny,
- możliwe jest również złożenie wniosku przez prokuratora (art. 7 i 511 k.p.c.) lub inną osobę działającą na prawach prokuratora, np. Rzecznika Praw Dziecka,
- zakres wniosku:
 - zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,
 - zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,
- sąd orzeka na rozprawie w terminie miesiąca od złożenia wniosku.

Doręczenie pism sądowych

- doręczenia przez Policję / ŻW (7 dni na wykonanie zlecenia),
- nieudana próba doręczenia – ustalenie operacyjne czy adresat mieszka pod adresem + notatka dla sądu,
- bezskuteczność doręczenia – informacja o możliwości odbioru pisma w budynku sądu w terminie 7 dni,
- adresat nie zamieszkuje pod wskazanym adresem = ustalenie operacyjne gdzie zamieszkuje + notatka do sądu z ustaleniami.

Zabezpieczenie

- po wniesieniu wniosku o zobowiązanie/ zakazanie, a przed jego merytorycznym rozpoznaniem (termin 1 miesiąca) - **Policja/ ŻW stosuje tylko na 14 dni,**
- **przedmiot zabezpieczenia:** przedłużenie obowiązywania zakazów/ nakazów zastosowanych przez Policję/ ŻW,
- wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie trzech dni od dnia jego wpływu do sądu,
- sąd, udzielając zabezpieczenia, określa częstotliwość dokonywania przez Policję / ŻW sprawdzenia, czy przedłużony nakaz lub zakaz nie są naruszane,
- udzielając zabezpieczenia, sąd wskazuje w postanowieniu czas jego trwania,
- możliwe zażalenie na zasadach ogólnych.

Zabezpieczenie w odniesieniu do osób małoletnich

- Policja/ ŻW **zawiadamia** sąd opiekuńczy o zastosowaniu przez siebie nakazu/ zakazu jeśli w mieszkaniu zamieszkują osoby małoletnie,
- Sąd, po otrzymaniu zawiadomienia, wszczyna postępowanie z urzędu i bezzwłocznie orzeka w przedmiocie zabezpieczenia.

Decyzja sądu

- forma decyzji - postanowienie,
- skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia,
- sąd może zmienić postanowienie lub je uchylić w razie zmiany okoliczności, nawet kiedy jest ono prawomocne,
- rozstrzygnięcie w postanowieniu o zabezpieczeniu, jeśli było udzielone,
- doręczenie: uczestnicy, prokurator, Policja/ ŻW, zespół interdyscyplinarny,
- termin (tygodniowy) do złożenia wniosku o uzasadnienie biegnie od dnia ogłoszenia postanowienia.

Postępowanie odwoławcze

- termin do wniesienia apelacji na zasadach ogólnych (14 dni, od ogłoszenia),
- termin do wniesienia odpowiedzi na apelację jest tygodniowy,
- jeżeli do apelacji nie dołączono jej odpisów, sąd sporządza i doręcza odpis apelacji,
- sąd drugiej instancji orzeka w terminie jednego miesiąca od przedstawienia akt sprawy przez sąd pierwszej instancji wraz z apelacją.

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

FUNDUSZ SPRAWIEDLIWOŚCI

www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl

WSPÓŁFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW
**FUNDUSZU
SPRAWIEDLIWOŚCI,**
KTÓREGO DYSPOONENTEM JEST
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

**STANDARYZACJA
ŚWIADCZONEJ POMOCY
W RAMACH SIECI POMOCY
POKRZYWDZONYM
PRZESTĘPSTWEM**

STOWARZYSZENIE WSPIERANIA AKTYWNOŚCI
B O N A F I D E S

tel. 535 000 523 / 783 510 310
standardy@stowarzyszeniebonafides.pl
www.wysokiestandardy.pl
www.stowarzyszeniebonafides.pl
PODARUJ NAM 1% PODATKU
K R S : 0 0 0 0 1 6 8 5 0 9

